



№ 28 (717)
Ліпень 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

btk.by

У нумары:

- ➔ **Імпрэза: сустрэча з краязнаўцам Мікалаем Стальмаковым** – стар. 2
- ➔ **Малая радзіма: занепадае Дзісна** – стар. 4
- ➔ **Афіцыйна: Рэзалюцыя круглага стала фестывалю «Берагіня»** – стар. 5-6



Юбілейны агляд праводзіць настаўніца гісторыі Святлана Дзікун

Падрабязнасці глядзіце на стар. 2

На тым тыдні...

✓ 38 па 14 ліпеня ва Украіне прайшла летняя школа для беларускіх і украінскіх настаўнікаў, прысвечаная вуснай гісторыі ў педагагічнай дзейнасці. Сярод беларускай групы ўдзельнікаў былі і настаўнікі-куратары, вучні якіх перамаглі ў конкурсе «Па-за кадрам: ад гісторыі сам» і да гісторыі супольнасці». Удзельнікі летніка пазнаёмліліся з тэарэтыч-

тычнымі напрацоўкамі з украінскімі калегамі.

✓ 39 па 12 ліпеня ў в. Шыпілавічы на Любаншчыне адбыўся VIII фест традыцыйнай культуры «Пятровіца». Пад час яго можна было навучыцца беларускім спевам з Вольгай Емялянчык і танцам з Сяргеем Выскваркам, пакаштаваць мясцовыя стравы і навучыцца гатаваць некато-

лерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка кітайскага жывапісеу «Уражання ад жылых дамоў Чунцзына». Праект ладзіцца ў рамках Дзён культуры г. Чунцзын у Мінску пры падтрымцы Пасольства Рэспублікі Беларусь у Кітайскай Народнай Рэспубліцы, Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, асацыяцыі грамадскіх аб'яднанняў «Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў» і Чунцзынскага мастацкага музея. На выстаўцы так-

азер'я ў Полацку адбылася лекцыя «Прадзенне ў жыцці нашых продкаў», падрыхтаваная супрацоўнікамі гэтай установы. Пад час яе можна было даведацца, як прадзенне ўвайшло ў міфалогію беларусаў і іншых народаў, як па нітачцы можна было вызначыць, ці гатовая дзяўчына да сямейнага жыцця, ды інш.

✓ 18 ліпеня ў Музеі-майстэрні Заіра Азгура адкрылася арт-рэзідэнцыя ірландскага мастака Марка Дуркана. Цягам месяца прастора музея будзе студыяй мастака і камунікатываўнай пляцоўкай, асяроддзем узаемадзеяння. Аб'екты арт-даследавання М. Дуркана – музей З. Азгура, музейныя зборы, музейшчыкі і наведнікі.

✓ 19 ліпеня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа прайшоў вечар памяці Міхася Мушынскага – слыннага навукоўца, самага аўтарытэтнага коласазнаўца, тэкстолага, крытыка, члена-карэспандэнта Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі імя Якуба Коласа (1980).

Міхась Іосіфавіч пайшоў з жыцця, пакінуўшы багатую і каштоўную спадчыну. Дэбютаваў у жанры крытыкі і літаратуразнаўства ў 1956 г. Выдаў больш за 340 навуковых працаў, у тым ліку 12 індыўідуальных і 31 калектыўную манаграфію. Сярод найбольш вядомых – «Лета-

пісжыцця і творчасці Якуба Коласа» (1982; 2012 год – пашыранае выданне), «Праўдзівая гісторыя жыцця і творчасці Міхася Зарэцкага» (2005), «Мае Каласавіны» (2010) ды інш. Як тэкстолаг кіраваў падрыхтоўкай і ажыццяўленнем выдання навукова каментаваных збораў твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Івана Мележа ды інш.

М. Мушынскі быў ініцыятарам і адным з заснавальнікаў навуковай канферэнцыі «Каласавіны», якая з 1982 г. штогод праходзіць у музеі, і цягам больш як трыццаці гадоў узначальваў іх аргкамітэт.

✓ 20 ліпеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пачала працаваць персанальная выстаўка «100 дамоў у Пярну» эстонскага фатаграфіста і ілюстратара Андрэаса Адамсона, прымеркаваная да 100-годдзя абвяшчэння Эстонскай Рэспублікі. Выставачны праект – гэта 100 аўтарскіх фотаздымкаў, якія распавядаюць пра жыццё ў эстонскім горадзе Пярну праз 100 гадоў пасля абвяшчэння незалежнасці. Гэтыя фатаграфіі будуць цікавым гістарычным дакументам праз 100 наступных гадоў.

Выстаўка арганізаваная пры падтрымцы Пярнускага музея і Пасольства Эстонскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь.



Удзельнікі летняй школы для беларускіх і украінскіх настаўнікаў

нымі асновамі метаду вуснай гісторыі, паўдзельнічалі ў трэнінгах, скіраваных на практычнае выкарыстанне ўспамінаў сведкаў часу ў навукальнай і выхаваўчай дзейнасці ў школе. Таксама беларусы абмяняліся педагагічным досведам і дыдак-

рыя з іх. Ладзілася традыцыйная «вечарынка ля кірасінкі», адбыўся майстар-клас па выцінанцы ды інш. Скончыўся фест рэканструкцыяй каляндарна-абрадавага свята Пятровіца (Пятрок).

✓ 14 ліпеня ў Мастацкай га-

сама экспануюцца працы беларускіх мастакоў – удзельнікаў пленэру ў Чунцзыне ў 2015 г.: Уладзіміра Пракапцова, Міхаіла Мішчанкі, Марыі Ісаёнак ды інш.

✓ 14 ліпеня ў Музеі традыцыйнага ручнога ткацтва Па-



Сустрэча з краязнаўцам

У Паўлавіцкім сельскім клубе Клімавіцкага раёна ў рамках Года малой радзімы адбылася творчая сустрэча з пісьменнікам-краязнаўцам Мікалаем Стальмаковым.

У клубе сабраліся людзі, неабыхавыя да гісторыі роднага краю. М. Стальмакоў распавёў аб гісторыі стварэння вёскі, мясцовага калгаса, прадманстраваў свае кнігі – «Мой родны кут» і «Зямля бацькоў», падзяліўся планами на будучыню. Захоплены аповед Мікалая Ягоравіча аб сабе, сваіх кнігах не мог не зацікавіць слухачоў.

Присутным было цікава паслухаць, як усё пачыналася. Часовыя рамкі кнігі «Зямля бацькоў» ахопліваюць вялікі перыяд з моманту заснавання Паўлавічаў у пачатку XVI стагоддзя да цяперашняга часу. У пісьмовых крыніцах паселішча вядомае з 1584 года («Дані на польскага караля Стэфана Баторыя зямліну Імціслаўскага павета Івану Захаравічу на сьляцо Паўлавічы ленным правам за 1584 г.»).

У адпаведнасці з першым усеагульным перапісам насельніцтва Расійскай імперыі (1897 г.) у вёсцы налічвалася 85 гаспадарак, 519 жыхароў. Цяпер – 112 дамоў, 282 жыхары.

У спісе землеўладальнікаў Клімавіцкага павета ў Паўлавічах у 1894 годзе працавалі 4 чалавекі, імі было выраблена 69 тысячаў пудоў мукі. У 1906 годзе ў вёсцы быў заснаваны вінакурны завод, уладальнікам якога была І.В. Варав'ева і дзе працавалі 8 чалавек.

У вёсцы ў 1898 годзе адкрылася аднакласная царкоўна-прыходская школа, загадчыкам якой быў айцец Георгій (Георгій Міхайлавіч Дзюкаў). Настаўнік – Піліп Рыгоравіч Парашчанкоў.

У 1931 годзе тут створаны калгас імя Сталіна, першым старшынёй якога быў абраны Арсень Данека.

Пад час Вялікай Айчыннай вайны ў вёсцы нямецка-фашысцкія акупанты спалілі 19 двароў, а 51 чалавек быў вывезены на прымусовыя працы

ў Нямеччыну. У цэнтры вёскі ўстаноўлены (1965 г.) абеліск на ўшанаванне 164 землякоў, якія аддалі жыццё за Радзіму ў час гэтай вайны.

З 1947 па 1975 год у вёсцы дзейнічаў дзіцячы дом, першым дырэктарам якога быў Міхась Азараў.

На ўездзе ў вёску стаіць камень, на якім пазначаная дата заснавання Паўлавічаў. Ініцыятарам па яго ўсталёўцы быў былы старшыня праўлення калгаса «Новае жыццё» Уладзімір Данека. У кнігу «Мой родны кут» увайшлі гістарычныя факты аб Паўлавіцкім калгасе «Новае жыццё». Прасочаны шлях з дня заснавання да 1997 года.



Мікалай Стальмакоў

Завяршаюць кнігу апавяданні і вершы Мікалая Ягоравіча.

Стварэнне кніг было б цяжка ажыццявіць без вялікага краязнаўчага матэрыялу, сабранага энтузіястам-гісторыкам М. Стальмаковым. Каштоўныя звесткі па гісторыі роднага сьля атрыманыя з розных архіваў, ад жыхароў Паўлавічаў, яго старажылаў.

М. Стальмакоў запэўніў прысутных, што гэтая сустрэча не апошняя. Ён працуе над новай кнігай, выданне якой даасць нагоду сустрэцца яшчэ раз.

Пад час сустрэчы ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці Ганна Салаўева, Любоў Асмалоўская, Надзея Мазурава, Віктар Лявонаў і Мікалай Мазураў радалі аднавяскоўцаў звонкімі песнямі.

Дар'я ЗВЕРС, фота аўтара

Летапісец роднага краю

Наглядзячы на інтэнсіўнае развіццё інфармацыйных тэхналогій, цікавае слова не змяняецца. У тым ліку і да «Краязнаўчай газеты». Бо дзе больш, як не ў гэтай газеце, прачытаеш пра навіны і падзеі, на якія багаты наш край.

Для мяне ж як бібліятэкара надзённая неабходнасць уведаць, чым і як жые наша краіна, грамадства, таму ў канцы тыдня з нецярпеннем чакаю, калі ў бібліятэцы з'явіцца свежы нумар «Краязнаўчай газеты». І патрэбная інфармацыя, нібы вузельчкі памяці, адкладзена ў глыбіні душы і абавязкова спатрэбіцца для працы.

Бо журналісты стараюцца данесці да чытачоў усе яркія аспекты нашага жыцця, засноўваюць матэрыялы на дакладных фактах, пры гэтым дасканала карыстаюцца роднай мовай, а гэта сведчыць пра высокі прафесіяналізм майстроў пера.

Дарэчы, адным з галоўных напрамкаў дзейнасці Рэдкавіцкай сельскай бібліятэкі з'яўляецца краязнаўчая дзейнасць. Нездарма ў «Краязнаўчай газеце» мяне цікавіць рубрыкі «500 гадоў з кнігай Скарыны», «Георгіеўскія кавалеры: біяграфічны летапіс», «Асоба ў краязнаўстве», «Наш календар». Асабліва радуе, што з добрымі артыкуламі ў выданні выступаюць мае калегі, дзеляцца досведам працы.

Пахвальна і тое, што «Краязнаўчая газета» значнае месца адводзіць духоўнасці – той чыстай святой крыніцы, у якой яшчэ бруціць жыццёвая сіла праўды і святла.

На краязнаўчых гадзінах я прапаноўваю наведнікам і свае матэрыялы, што друкуюцца ў газеце: пра людзей працы, ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, пра цікавыя мерапрыемствы, што праходзяць у бібліятэцы і школе. Можна, таму «Краязнаўчую газету» чытаюць людзі розных узростаў і прафесіяў: настаўнікі, выхавателі, навучэнцы вышэйшых і сярэдніх навуковых устаноў.

Аднак найперш мне хочацца адзначыць пенсіянераў, якія таксама цікавіцца газетнымі артыкуламі. Сярод іх доўгажыхарка вёскі Рэдкавічы, ветэран Вялікай Айчыннай вайны Ніна Рыгораўна Барысевіч, былыя настаўнікі Аляксандра Харытонаўна Сушчэня, Таццяна Іванаўна Радкевіч, муж з жонкаю Мікалай Мікалаевіч і Вольга Рыгораўна Круглёні.

Ведаю, што супрацоўнікі мясцовага дома культуры часта звяртаюцца да тамагачнай папкі «Спадчына»,



Актыўны чытач «Краязнаўчай газеты» Мікалай Круглёні

а фармляецца яна ў асноўным дзякуючы матэрыялам з «Краязнаўчай газеты».

Моладзь, якая часта прыходзіць у бібліятэку, цікавіцца рубрыкамі «Мой род – мая радзіма», «Малая краязнаўчая энцыклапедыя», яе хвалюць падзеі, што адбываліся ў краіне, таму цікавіцца рубрыкай «На тым тыдні...».

Нядаўна ў бібліятэцы настаяўніца гісторыі Рэдкавіцкай сярэдняй школы Святлана Іванаўна Дзікун правяла юбілейны агляд пад назвай «Краязнаўчай газеце – 15». На ім старшакласнікі абмеркавалі многія яе нумары. Настаўніца такса-

на радзіўся, вырас і працуе, трэба шанаваць і падтрымліваць. І шчырае друкванае слова ў газеце заўсёды даражэ, тым больш што старшакласнікі задумваюцца аб выбары будучай прафесіі. На мерапрыемстве вылучыліся Дар'я Рабая, Ірына Міхаленя, Уладзіслаў Нізкі, Таццяна Цішкевіч, Дзмітрый Ашуйка і іншыя.

А яшчэ вучні пажадалі «Краязнаўчай газеце», каб яна стала больш яркай, каларовай і друкавала на сваіх старонках сцэнарыі да народных святаў. Да гэтых пажаданняў далучаюцца ўдзельнікі школьнага краязнаўчага гуртка «Мая малая Радзіма». Заадно гэта будзе і клопатам пра сваіх будучых чытачоў-падпісчыкаў.

Таму я ўпэўненая: пакуль жыве газета – ёсць месца будучыні.

Хочацца выказаць удзячнасць калектыву «Краязнаўчай газеты» за праўдывае асвятленне нашай гісторыі, за тое, што ваявая газета з'яўляецца сведкаю падзеяў у жыцці грамадства і лёсе простага чалавека, крочыць у нагу з патрабаваннем часу. Усё гэта выклікае і ў маіх чытачоў пацудоў гонару за родны край, які мае найбагацейшую спадчыну.

У красавіку «Краязнаўчая газета» адзначыла 15-гадовы юбілей. І дай Бог ёй жыць яшчэ доўга-доўга, стаць мудрым і добразычлівым суразмоўцам для пастаянных і новых чытачоў, заўсёды быць запатрабаванай, умацаваць сваё фінансавое становішча.

Усім супрацоўнікам – здароўя, шчасця, аптымізму, цудоўнага настрою, плённай працы, творчых знаходак і здзяйсненняў.

Марыя СЛІВЕЦ,
бібліятэкар Рэдкавіцкай сельскай бібліятэкі, Любанскі раён



Ірына Міхаленя

ма параіла выхаванцам засяродзіць увагу на матэрыялах «Наша гісторыя: ідэі, падзеі, асобы» і «Спадчына ў небяспецы». Вучняў зацікавіла тэматычная папка «Мне выпала шчасце тут нарадзіцца», у якой змешчаны артыкулы пра паважанагаў людзей нашай гаспадаркі ААТ «Чырвоная Змена» імя К.І. Шапльыкі, сапраўдных гаспадароў зямлі-карміцелькі.

На маю думку, выпадковыя людзі сёння ў вёску не паедуць, таму тых, хто тут

Ад рэдакцыі. Шчыра ўдзячныя за словы прыязнасці, а таксама – за даўняе плёнае супрацоўніцтва. Вашая дзейнасць можа быць прыкладам для іншых бібліятэкараў, настаўнікаў, музейшчыкаў краіны, якія таксама могуць не толькі чытаць нашае выданне, але і вылісваць, дасылць у рэдакцыю свае донісы, распавядаць аб сваіх знаходках і скарыстоўваць матэрыялы «Краязнаўчай газеты» ў сваёй працы.





«Жыць у Полацку — гонар і адказнасць для беларуса»

Адкрыты раённы літаратурны конкурс «Край мой любі, край адвечны» быў арганізаваны Полацкім раённым цэнтрам рамёстваў і нацыянальных культур і народным літаратурным аб'яднаннем «Надзвінне». Ён праводзіўся сярод школьнікаў, навучэнцаў устаноў прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі Полацка, Полацкага раёна і г. Наваполацка і прысвячаўся Году малой радзімы. Мэтаю конкурсу была папулярызаванне гістарычных, культурных і духоўных каштоўнасцяў Полацкага краю, выяўленне творчых талентаў у маладога пакалення.

Дзевяноста шэсць творчых працаў было прадстаўлена на конкурс у намінацыях «Паэзія» і «Праза» (на беларускай і рускай мовах паасобку) сярод трох узроставых катэгорыяў: 11-13, 14-15, 16 і больш гадоў. Хоцацца прывесці цытаты з некаторых працаў.

Аліна Казлова (СШ № 11 г. Наваполацка) піша: «Радзіма, Бацькаўшчына, Айчына... У жыцці кожнага з нас яна займае асаблівае месца. Заўсёды адчуваем непарыўную сувязь з роднымі мясцінамі, праз усё жыццё праносім любоў да Бацькаўшчыны ў сваім сэрцы, выказваем у песнях, вершах, шчырых думках і добрых справах».

«Родны кут заўсёды прыцягвае да сябе. Месцам такога прыцягнення для мяне будзе Полацк, бо ў ім я нарадзілася і живу. Гэта той родны кут, які «забыць не маю сілы». Жыць у Полацку – гонар і адказнасць для беларуса», – упэўнена Паліна Кушнер, вучаніца СШ № 18 імя Эфрасіні Полацкай з г. Полацка.

Ліда Герасімовіч з гімназіі № 2 г. Наваполацка ў лісце роднаму гораду піша: «Ты, Наваполацк, маладая зорка Беларусі. Ты наша надзея на будучыню, наша маленькая, але дужа яркая кветка на карце».

Вучаніца Ветрынскай СШ імя Д. Цябута Інга Зайцава ў сваім эсе піша: «У мяне таксама ёсць такое месца, з яким звязаны ўсе мае сямнаццаць гадоў, усё маё жыццё. Гэта невялічка вёсачка, якая размясцілася ўсяго за сорак кіламетраў ад горада Полацка. А завецца яна Бабынічамі». Далей дзяўчына распавядае легенду пра Бабынічы.

Карына Андронава, студэнтка Полацкага хіміка-тэхналагічнага каледжа, у вершы «Родны край» сцвярджае:

*Мой любі край, дзе ўсё знаёма,
Дзе маніць рэчка, кліча луг.
І толькі тут заўжды я дома.*

Навучэнка таго ж каледжа Яўгенія Лукашэвіч упэўнена, што:

*...прыгажэй мясціны
Няма за нашу Беларусь!
Я ёю вельмі ганаруся.*

Пра родны Полацк гаворыць паэтычным радком Яна Прыгун (СШ № 12 г. Полацка):

*Тут святыня жыве
ў кожным сэрцы з народам.
Сваёй спадчыны
тут берагуць кожны кут.
Хай квітнее наш край
увесь час год за годам,
Бо жывуя ў ім, нарадзілася тут.*

У вершы «Родны край» Данілы Баркоўскага з наваполацкай гімназіі № 2 ёсць такія радкі:

*Мой родны, мой прыгожы кут –
Шчаслівы я бясконца тут.*

Пераможцам конкурсу стаў вучань Кушлікоўскай СШ Полацкага раёна Павел Красько з вершам «Крыніца шчасця» пра сваю малую радзіму – аграгарадок Кушлікі.

Журы падвяло вынікі конкурсу, удзельнікам былі разасланыя сертыфікаты, а дыпломы пераможцам будучы ўручыў уручыў па правядзення ў Полацку Міжнароднага літаратурнага фестывалю «Цэнтр Еўропы», які будзе праходзіць з 31 жніўня па 2 верасня. Тады ж пераможцы змогуць прачытаць свае вершы перад публікай. Творы удзельнікаў конкурсу, якія занялі 1-е, 2-е і 3-е месцы, размешчаны на сайце Полацкай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Ф. Скарыны.

Валянціна СОПКАВА,
кіраўнік народнага літаратурнага аб'яднання «Надзвінне»

Адновім Будслаўскую святыню разам!

Нагадваем нашым чытачам, што ў 2015 г. Беларускі фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардынцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальныя арган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву падтрымалі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Мітрапаліт Мінска-Магілёўскай арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ИКАМОС). Акцыя працягваецца і сёлета.

Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў касцёле Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску, Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будучы ўшанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Звярніце ўвагу! Рэквізіты рахунку на рэстаўрацыю цяпер такія:

BY88BLBB31350100081886001001, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк. Дирекция по г. Мінску і Мінскай области, код BLBBBY2X, с пометкой «На реставрацию Будславского костёла», Мінск, ул. Коллекторная, 11, УНП 100081886, ОКПО 37449864, тел. буж: (+ 375 017) 283 28 24.



Рэха публікацыі

У № 22 «КГ» надрукавала артыкул прафесара Леаніда Лыча «Ці трэба Беларусі музей культуры ідыш?». Сёння прапануем некалькі меркаванняў чытачоў, зацікаўленых асобай.

Водгукі чытачоў

Вольф РУБІНЧЫК: «Удзячныя паважанаму гісторыку з Нацыянальнай акадэміі навук, які памятае і даваенныя падзеі (чытаў фрагменты з яго мемуараў у «Народнай волі»), за зварот да тэмы. Разам з тым прапанова стварыць тутак асобны музей ідыша з спарай на выхадцаў з Беларусі, раскіданых па ўсім свеце, не падаецца мне рэ-

алістычнай. Багата ўжо было культурніцкіх праектаў, разлічаных на замежнікаў-«багатыроў», рэкламаваліся яны шумліва, а вынікі аказваліся сціплыя; узяць «Дом Вейцмана» ў Моталі, «Яўрэйскае мястэчка пад Мінскам»...

Бадай, сітуацыя зараз увогуле маласпрыяльная для размахістых праектаў. Два гады таму выступіў з ініцыятывай правесці сярод беларускіх яўрэяў сацыялагічнае даследаванне, а потым заснаваць у Пінску ці Бабруйска Цэнтр, або «Вышэйшыя курсы» ідыша... «І пішыня». Праўда, было колькі водгукаў ад шанаваных мною чытачоў, але не

ад прадстаўнікоў тутэйшых яўрэйскіх суполак, без якіх нялёгка штосьці зрушыць з мёртвай кропкі. І тым больш – не ад мільянераў».

Апрача ўсяго, стварэнне музея ідыша – калі ў Беларусі да яго ўсё ж дойдзе чарга – тоіць у сабе не толькі пазітыў, а і пэўную рызыку. Напрыклад, не хочацца, каб ідышныя кнігі з Нацыянальнай бібліятэкі былі перададзеныя ў іншую ўстанову; раз-пораз карыстаюся імі ў чыталых залах.

Арыентуюся найперш на «малыя справы» і спадзяюся, што пры дапамозе Беларускага фонду культуры будзе ёсць такія даведзена да ладу справа з шыльдай у гонар часопіса «Штэрн». Ідэя мемарыяльнай дошкі высюўвалася светлай памяццю Гіршам Рэлесам яшчэ ў 2003 г., але толькі ў 2017 г. я даў рады з абрунтаванай даведкай пра часопіс. Як сёлета выявілася, Мінгарвыканкам не супраць памятки на Рэвалюцыйнай, 2.

Ахвотных пазнаёміцца з дзейнасцю некамерцыйнай арганізацыі «Yiddish Book Center», якая пераводзіць кнігі (у тым ліку выданыя ў Беларусі) у лічбавы фармат і змяшчае іх у адкрытым доступе, адрасую сюды: <https://www.yiddishbookcenter.org>. У сёцце ёсць таксама групы аматараў мовы кішталь «Идиш – любовь моя» (дарэчы, актыўны названай групы не раз абмяркоўвалі і публікацыі беларускіх аўтараў з belisrael.info).

І апошняе. Не сказаў бы, што яўрэі

на беларускіх землях цікавіліся выключна літаратурай на ідышы; таксама і той, што на «лошн-кейдэш» (г.зн. на старажытнай яўрэйскай, з якой выраас сучасны ізраільскі іўрыт). Напрыклад, ураджэнец Койданава Абрам Рэйзен (1876 – 1953) згадвае пра сваё юнацтва: «*Мястэчка знаходзілася за 50 міль ад Мінска, дзе жыло некалькі знакамітых пісьменнікаў (праўда, большасць з іх пісала на іўрыце)*». Іўрыцкія вершы паралельна з рускімі пісаў і бацька А. Рэйзена Калман. Пазней гэткае ж дзвюхмоўе ў творчасці было ўласцівае паэту Элю Савікоўскаму (1893, м. Палонка – 1959, Мінск)».

Якаў ГУТМАН: «Ідэя някепская. На жаль, я не ведаю, хто за гэта возьмецца».

Віктар ЖЫБУЛЬ: «Сама па сабе ідэя стварэння музея культуры ідыш – даволі сімпатычная, але, здаецца, малажыццяўляльная. Проста бібліятэкі і архівы не маюць права нічога перадаваць на пастаяннае карыстанне ў іншыя ўстановы – хіба толькі ў выключных выпадках па абмене фондам. А ці адгукнуцца прыватныя ўладальнікі выданняў на ідыш – невядома... Усталаванне мемарыяльнай шыльды – справа напраўду больш здзяйсняльная. Хоць сама па сабе «культура шыльдаў», калі так можна сказаць, у нас пакуль яшчэ на даволі невялічкім узроўні».





Крыніца натхнення – Беларусь

У рамках Года малой радзімы Ганцавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя В.Ф. Праскурава арганізавала сустрэчу з мастачкай Марынай Танкаль, пад час якой быў прэзентаваны яе альбом-каталог «*Между двух берегов*».

Марына Яўгенаўна – кіраўнік студыі выяўленчага мастацтва «Дрэва спазнання прыгажосці» ў Цэнтры творчага развіцця і гуманітарнай адукацыі г. Краснаярска, ганаровы работнік адукацыі Расійскай Федэрацыі, мастак, жывапісец, педагог. Яна ўдзельніца гарадскіх, краевых і міжнародных выставаў і конкурсаў, ініцыятар і арганізатар мастацкіх праектаў і персанальных выставаў. Яе працы знаходзяцца ў музеях і прыватных калекцыях Расіі і за мяжой.

Нарадзілася будучая мастачка на Ганцаўшчыне, у вёсцы Любашава. Аднак у хуткім часе сям'я змяніла месца жыхарства: бацьку, лётчыка грамадзянскай авіяцыі, перавялі працаваць у расійскі горад Енісейск. З часам пераехалі ў Краснаярск. І хоць ужо шмат гадоў Марына Яўгенаўна жыве і працуе ў Сібіры, да гэтага часу малая радзіма – крыніца яе натхнення. Кожнае лета жанчына прыязджае ў родную вёскачку, дзе і цяпер жывуць яе блізкія.



Марына Танкаль

У родным кутку яе называюць Сонечнай сібірачкай, праваслаўнай мастачкай, творцай якой напоўнена любоўю і верай. А любоў і вера для Марыны Яўгенаўны – гэта родная Беларусь. Тут, у Беларусі, мастачка ладзіць выставы, на якіх прадстаўляе мастацтва Краснаярскай зямлі, там, у далёкай Сібіры – сваімі творамі ўдзяляе родную Беларусь.

З вялікім пацуддзем любові гаварыла Марына Яўгенаўна аб сваёй малой радзіме, дзе ўсё такое роднае, шчырае: ябынька, жытнёвае поле, бацькоўская хата, васількі і, вядома ж, буслы... Усё гэта знайшло сваё месца на яе палатках. Першы раздзел альбома так і называецца – «Любовь моя – Полесье».

Сваё пацуддэ да роднага краю жанчына выказвае і ў вершак:

*Моя Беларусь – голубые озёра,
Как синие очи на светлом лице.
Я вновь возвращаюсь к твоим летним зорям,
Чтоб сделать привал и остаться... В конце.*

За час працоўнай дзейнасці Марыне Яўгенаўне давялося пабываць у многіх краінах свету. Усё гэтыя падарожжы сталі матывам для стварэння новых мастацкіх твораў. Яна адкрыла для сябе Грэцыю, якую лічыць падобнай на Беларусь. Так узнікла новае палатно, на якім бачны храм Святой Марыны ў Афінах з беларускімі ручнікамі, бусламі і сонечным святлом.

На пытанне аб тым, як праходзіць кожны дзень Марыны Танкаль, жанчына адказала: «Кожны мой дзень напоўнены прыемнымі клопатамі... Я ведаю, што ў студыі мяне чакаюць дзеці. Як не магу без пэндзля і палатна, так не магу без дзіцячых вачэй, без іх радасці ад удалага малюнка...».

Сваіх маленькіх выхаванцаў Марына Яўгенаўна ўспамінае з вялікай цеплынёю. Яна лічыць, што кожнае дзіця – адораная асоба, толькі трэба ўмець абудзіць у ім талент.

У творчасці М. Танкаль часта звяртаецца да біблейскіх сюжэтаў і вобразаў праваслаўных святых. Больш за дзясятка выставаў ужо было арганізавана на тэму праваслаўя.

На сустрэчы Марына Яўгенаўна перадала ў раённую бібліятэку імя В.Ф. Праскурава свой альбом-каталог жывапіснай лірыкі «*Между двух берегов*».

Святлана КУНЦЭВІЧ,
метадыст Ганцавіцкай цэнтральнай раённай
бібліятэкі імя В.Ф. Праскурава

Спадчына ў небяспецы

Як разбураецца малая радзіма

Калі чытаю газету «Міёрскія навіны», пераканваюся, што кадры вырашаюць усё. Міёры будуцца, тут узнікаюць новыя прадпрыемствы, дамы і магазіны, наладжваюцца прафесійныя, спартыўныя, мастацкія сувязі з іншымі рэгіёнамі Беларусі і нават з замежжам. Гэта, безумоўна, дае станоўчы вынік.

А што ж старажытны горад Дзісна, які цяпер уваходзіць у склад Міёрскага раёна, і дзісенцы?! Дзісенскае кіраўніцтва і гараджане свой горад, як яны кажуць, любяць, але ў іх вачах і справах бачыцца абьякавасць. Калі ў Міёрах усё адкрываецца, то ў Дзісне усё закрываецца з маўклівай згоды тых, хто павінен не дапусціць гэтага. Немагчыма купіць самыя неабходныя гаспадарчыя і будаўнічыя матэрыялы, адзённае, мэбля, мізэрны асартымент у прадуктовых крамах. Добра, што ёсць прыватныя крамы, вялікі дзякуй іх работнікам за прафесіяналізм і жаданне старанна працаваць. Жыхары Дзісны па неабходных матэрыялах і прадуктах не паедуць за 50 кіламетраў у Міёры, а выпраўцяць у Наваполацк у суседнім раёне за 30 кіламетраў, бо так бліжэй і танней.

У «Міёрскія навіны» чытаем: карэспандэнт пабываў у некаторых міёрскіх кавярнях і высветліў, што там недастатковы асартымент харчовых вырабаў. А ў Дзісне няма наогул ніякага асартыменту, бо апошняя кавярня закрытая, як кажуць, назаўсёды. Як быццам няма тут лапункі і ахвочыя наластавацца марожаным, гарбатай, кавай, а камандзіроўчым, экскурсантам, паломнікам да дзісенскіх святынняў не трэба недзе пааб'ядаць альбо проста выпіць шклянку вады ці соку.

Ёсць у Дзісне цікавыя гісторыка-краязнаўчы музей, але хто пра яго ведае? Ні афішы, ні рэкламы! З усіх гістарычных звестак пра старажытны горад – дзве пабляканыя дошкі: каля лазні і насупраць закрытай кавярні. На гэтых шылдачках – неадарэчныя даты і неінсуючыя факты аб узнікненні Дзісны. Ва ўсіх энцыклапедыях часам узнікнення паселішча пазначанае XI стагоддзём, але на гэтых дошках аб тым няма ні слова! Зноў абьякавасць! Нават у лялек-дзісняняк, брэнда нашага горада, з'явілася новае імя – міярчанкі. Чаму ўжо адразу не віцяблянкі або беларускі? Напэўна, трэба было іншых лялек стварыць і даць такую назву, але – зноў абьякавасць.

Бальніца ў Дзісне раней, у часы значна бяднейшыя, мела тэрапеўтычнае, зубапратэзнае ды іншыя аддзяленні – і ўсе былі на добрым узроўні. А цяпер засталіся 3 дактары, і жонны раз па медыцынскую дапамогу трэба ехаць за 50 кіламетраў у Міёры. Колькі гэтая паездка будзе каштаваць для пенсіянера, ды і для маладога, але не надта багатага чалавека?

А колькі патрэбна ў Дзісне здароваму, не кажучы ўжо пра хворага, каб халоднай зімой ці ў спякотнае лета ехаць у аўтобусе каля дзвюх гадзінаў? Тады ўжо лепш выправіцца ў бліжэйшы Полацк ці Наваполацк або ўжо адразу ў Віцебск ці Мінск.

А разбураныя старыя дамы, што маюць гістарычную каш-

це, хто будзе тут кіраваць, што патрэбна ў першую чаргу здзейсніць, каб Дзісна была ўтульнай, прыгожай – прыдатнай для жыцця і працы.

Пра магдэбургскае права – гэта, зразумела, жарт. Але неразумна, не па-гаспадарску знішчаць тое, што пабудавана і працуе. Зусім нядаўна ў Дзісне было нямала прадпрыемстваў, працавалі заводы: кансервавы, цагельны, малочны ды інш. Цяпер усё знішчана і разбурана. І як вынік – працоўных месцаў недастаткова.

Людзі, асабліва моладзь, з болем у сэрцы вымушаныя з'язджаць у іншыя гарады. З другога боку, у той жа Дзісне

Руіны былой павятовай бальніцы



тоўнасць? Чытаем зноў у «Міёрскія навіны», што не хпае сродкаў для іх канчатковага зносу. Паслухайце, якая неадарэчанасць: не адрамантаваць ці закансерваваць, а знішчыць! А потым на тым месцы расце бур'ян. Хто не шануе сваю гісторыю, не атрымае шчаслівай будучыні. Аксіёма!

Яшчэ факт. Рашэннем Міёрскага выканаўчага камітэта ў раёне выдзелена 5 месцаў для пляжаў і адпачынку: на возеры Міёрскім, на Абстэрне ў Мурашках, Перабродзі, на Асінаўцы... А дзе ж наш горад, які знаходзіцца паміж дзвюма найпрыгажэйшымі чыстымі рэчкамі: Дзіснай і Заходняй Дзвінай? Няма тут месца для пляжа! Але дарослыя і дзеці ўсе роўна купаюцца, і часам здаецца бядка, бо месца для адпачынку не абсталявана нават самым неабходным.

Здаецца, што горад Дзісна – экалагічна чысты, з багатай гістарычнай спадчынай, з добрым географічным размяшчэннем – нікому не патрэбны. А можа, вярта ўспомніць старажытныя часы і вярнуць гораду магдэбургскае права, якое ён калісьці меў? І гараджане самі будуць выра-

шыць, хто будзе тут кіраваць, што патрэбна ў першую чаргу здзейсніць, каб Дзісна была ўтульнай, прыгожай – прыдатнай для жыцця і працы.

Пра магдэбургскае права – гэта, зразумела, жарт. Але неразумна, не па-гаспадарску знішчаць тое, што пабудавана і працуе. Зусім нядаўна ў Дзісне было нямала прадпрыемстваў, працавалі заводы: кансервавы, цагельны, малочны ды інш. Цяпер усё знішчана і разбурана. І як вынік – працоўных месцаў недастаткова.

Людзі, асабліва моладзь, з болем у сэрцы вымушаныя з'язджаць у іншыя гарады. З другога боку, у той жа Дзісне

штоўнасць? Чытаем зноў у «Міёрскія навіны», што не хпае сродкаў для іх канчатковага зносу. Паслухайце, якая неадарэчанасць: не адрамантаваць ці закансерваваць, а знішчыць! А потым на тым месцы расце бур'ян. Хто не шануе сваю гісторыю, не атрымае шчаслівай будучыні. Аксіёма!

Яшчэ факт. Рашэннем Міёрскага выканаўчага камітэта ў раёне выдзелена 5 месцаў для пляжаў і адпачынку: на возеры Міёрскім, на Абстэрне ў Мурашках, Перабродзі, на Асінаўцы... А дзе ж наш горад, які знаходзіцца паміж дзвюма найпрыгажэйшымі чыстымі рэчкамі: Дзіснай і Заходняй Дзвінай? Няма тут месца для пляжа! Але дарослыя і дзеці ўсе роўна купаюцца, і часам здаецца бядка, бо месца для адпачынку не абсталявана нават самым неабходным.

Здаецца, што горад Дзісна – экалагічна чысты, з багатай гістарычнай спадчынай, з добрым географічным размяшчэннем – нікому не патрэбны. А можа, вярта ўспомніць старажытныя часы і вярнуць гораду магдэбургскае права, якое ён калісьці меў? І гараджане самі будуць выра-

шыць, хто будзе тут кіраваць, што патрэбна ў першую чаргу здзейсніць, каб Дзісна была ўтульнай, прыгожай – прыдатнай для жыцця і працы.

Ірына ФУРСАВА –
на просьбе жыхароў Дзісны





РЭЗАЛЮЦЫЯ круглага стала X Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»: «Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня»: погляд у заўтрашні дзень»

Круглы стол «Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня»: погляд у заўтрашні дзень» праведзены 24 чэрвеня 2018 года ў г.п. Акцябрскі Гомельскай вобласці ў межах заключных мерапрыемстваў X Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» (20 – 24 чэрвеня 2018 г.) з удзелам навукоўцаў Беларусі, Украіны (сярод іх 2 дактары навук, 4 прафесары, 7 кандыдатаў навук), членаў Рэспубліканскага аргкамітэта, дырэктары, экспертаў фестывалю, супрацоўнікаў аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Акцябрскага райвыканкама, спецыялістаў абласных і раённых метадычных цэнтраў культуры (Дамоў народнай творчасці), устаноў культуры іншых тыпаў, кіраўнікоў фальклорных калектываў, прадстаўнікоў рэспубліканскіх, Гомельскіх абласных і мясцовых СМІ (51 чал.).

канстатуцы, што беларуская народная культура – адзін з галоўных і самых дзейных сродкаў стабільнасці дзяржавы, нацыянальнага выхавання, фарміравання нацыянальнай узаемавагі, прафілактыкі міжэтнічных канфліктаў, стрымлівання бескантрольнай вестэрнізацыі і глабалізацыі сучаснага грамадства, умацавання славянскай еднасці;

абпіраючыся на План мерапрыемстваў па рэалізацыі Канцэпцыі нацыянальнай рэспублікі Беларусь і зацверджаны Распараджэннем Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь 07.08.2002 г. № 218 рп (раздзел VI, п. 95.2);

кіруючыся пастановай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 05.03.2008 г. «Аб Рэспубліканскім фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»»;

падкрэсліваючы неабходнасць сумеснай працы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, зацікаўленых грамадскіх арганізацый у напямку патрыятычнага і эстэтычнага выхавання вучняў, навучэнцаў і працоўнай моладзі на лепшых узорах карэнага мастацтва беларусаў, захавання гісторыка-культурных каштоўнасцяў краіны;

усведмляючы вялікае агульнакультурнае, ідэалагічнае, выхаваўча-патрыятычнае, антыдэструктыўнае і этнаэкалагічнае значэнне традыцыйнай мастацкай культуры беларусаў у сучасным адукацыйным працэсе;

сцвярджаючы неабходнасць абнаўлення інавацыйнай метадалогіі далучэння дзяцей і моладзі да традыцыйнай народнай культуры беларусаў, якая складалася цягам 1996 – 2018 гадоў у вядучых «адукацыйных пляцоўках» фестывалю «Берагіня» і іншых рэгіянаў Беларусі;

адзначаючы інавацыйны і творчы характар праекта «Традыцыйная культура і дзеці» (1999 – 2018 гг., *вышш аднаго мільёна* дзяцей, падлеткаў, моладзі, носьбітаў і пераемнікаў мастацкіх традыцый – удзельнікаў праекта з усіх рэгіянаў Беларусі);

з улікам неабходнасці пашыраць назапашаныя становачы вопыт выхавання і навучання падрастаючага пакален-

ня сродкамі традыцыйнай народнай культуры;

прынялі 24 чэрвеня 2018 г. гэтую **Рэзалюцыю**, накіраваную на аптымізацыю працэсу далучэння дзяцей і моладзі да культурнай спадчыны Бацькаўшчыны. У сувязі з гэтым удзельнікі круглага стала лічаць неабходным:

1. Выступіць з прапановай да Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь:

– адкрыць (аднавіць) у сельскай мясцовасці і гарадах сетку школ з этнакірункам; перавесці ў іх заняткі па этнадысцыплінах з факультатывнай у абавязковую форму;

– уключыць у Агульнадзяржаўны класіфікатар «Спецыяльнасці і спецыялізацыі» спецыяльнасць «Фальклор» для ССНУ;

– стварыць на базе Нацыянальнага інстытута адукацыі кафедру традыцыйнай беларускай культуры і этнапедагогікі;

– абазначыць у агульнадзяржаўным класіфікатары «Спецыяльнасці і спецыялізацыі» кваліфікацыю па спецыяльнасці «Фальклор» як «Фалькларыст, бакалаўр, выкладчык» для ўстаноў вышэйшай адукацыі.

2. Выступіць з прапановай да Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь:

– адкрыць у дзіцячых школах мастацтваў паўсюдна ў краіне аддзяленне «Фальклорнае мастацтва» са спецыялізацыямі: «Харэаграфічнае мастацтва», «Музычнае мастацтва», «Тэатральнае мастацтва», «Дэкаратыўна-ўжыткавае мастацтва», арыентаванымі на мастацтва вуснай традыцыі *свайго рэгіёну*;

– стварыць у дзяржаўнай ўстанове культуры змешанага тыпу «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур» сектар традыцыйнай беларускай культуры і этнавыхавання;

– прапанаваць УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»:

а) шляхам умацнення прафарагентацыйнай дзейнасці ў этнанапямку стварыць умовы для павелічэння плана набору студэнтаў на спецыялізацыі «Этнафоназнаўства», «Духавыя інструменты (народныя)»;

б) на факультэтах, якія ажыццяўляюць падрыхтоўку па спецыяльнасці «Народная творчасць», увесці выкладанне беларускага народнага побытавага танца на ўсіх кафедрах;

– рэкамендаваць дзяржаўнай установе адукацыі «Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў» УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» і дзяржаўнай установе культуры змешанага тыпу «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур» праводзіць рэспубліканскія семінары і стажыроўкі спецыялістаў па фальклорным мастацтве абласных і раённых (гарадскіх) цэнтраў народнай творчасці, кіраўнікоў фальклорных калектываў на базе рэгіёнаў, вядучых аматарскіх калектываў у галіне традыцыйнай культуры; правесці семінары па выніках X Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»;

– унесці змены ў форму 1 – клубная, дзяржаўная статьястычная справаздача: вылучыць у асобныя графы паказчыкі работы фальклорных калектываў, што дазволіць фальклорнаму кірунку нацыянальнай культуры больш смела заяўляць аб сваім існаванні і дынамічным развіцці.

3. Выступіць з прапановай да Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь:

– распрацаваць нацыянальную праграму выхавання моладзі краіны сродкамі традыцыйнай народнай культуры «Традыцыйная культура і моладзь Беларусі» (2021 – 2025 гг.) [невывучаным пункт паставы Калегіі Міністэрства культуры, пракалол пасяджэння Калегіі № 06 ад 27.06.2012, п. 14] і ініцыяваць яе зацвярджэнне ў адпаведных інстанцыях;

– распрацаваць для агульнаадукацыйных устаноў і устаноў дадатковай адукацыі сістэмы Міністэрства адукацыі краіны, устаноў сферы культуры і мастацкай адукацыі вучэбныя планы і праграмы, хрэстаматы і дапаможнікі на *рэгіянальных матэрыялах* (з мультымедыйнымі дадаткамі) па народнай харэаграфіі, народным музычным мастацтве (спевы, інструментальная музыка), дэкаратыўна-ўжыткавае творчасць (традыцыйныя віды мастацтва), гульні-вы фальклору;

– даручыць вышэйшым навучальным і навукова-даследчым установам гуманітарнага профілю ўключыць у план работы адпаведных устаноў вывучэнне вопыту агульнаадукацыйных школ, дзіцячых школ мастацтваў, дзіцячых і моладзевых фальклорных калектываў краіны, назапашанага ў ходзе рэалізацыі сацыяльна-педагагічнага праекта «Этнашкола» і сацыяльна-культурнага праекта «Традыцыйная культура і дзеці».

4. Прасіць Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і арганізацыйны камітэт Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»:

– надаць статус «міжнародны» Рэспубліканскаму фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»;

– разгледзець пытанне аб стварэнні Нацыянальнай камісіі CIOFF і аднаўлення членства Беларусі ў гэтай міжнароднай арганізацыі;

– ініцыяваць стварэнне Беларускага саюза фалькларыстаў;

– уключыць у Палажэнне «Аб Рэспубліканскім фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»» (у новай рэдакцыі):

а) правядзенне ў рэгіёнах *рэспубліканскіх* Святаў аўтэнтчнага фальклору «Спадчына» (вандроўнае, пачаргова ў кожным рэгіёне), конкурсу апавядальнікаў народнай прозы «Несцерка» (Брэсцкая вобласць), конкурсу народнага спеўнага і інструментальнага выканальніцтва «Шматгалоссе» (г. Мінск), турніру салістаў (Віцебская вобласць) і танцавальных пар «Крыжачок» (Мінская вобласць) – выканаўцаў твораў народнай спадчыны, форуму карагоднай традыцыі «Карагод» (Магілёўская вобласць), свята-конкурсу традыцыйнай народнай харэаграфіі «Кадрыля» (Гро-



дзенская вобласць), конкурсу харэаграфічнай імпрывізацыі «Раскамарыцкі» (Віцебская вобласць), конкурсу харэаграфічнай імпрывізацыі «Заёнец» (Гомельская вобласць) [апошнія праводзяцца штогадова, астатнія – з перыядычнасцю адзін раз у два гады];

б) правядзенне прэзентацый фестывалю «Берагіня» ў рэгіёнах і г. Мінску;

в) пункт «У мэтах развіцця Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» Дырэкцыя фестывалю мае права на арганізацыю інавацыйных праектаў»;

– уключыць у План мерапрыемстваў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, дзяржаўнай установе культуры змешанага тыпу «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур», галоўным упраўленню ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкамаў і Мінскага гарвыканкама на 2019 г. правядзенне ў межах фестывалю «Берагіня»:

а) рэспубліканскага свята аўтэнтчнага фальклору «Спадчына» (Гомельская вобласць);

б) IV рэспубліканскага конкурсу беларускага народнага танца «Мяцеліца» (г. Мінск);

в) Першага рэспубліканскага конкурсу харэаграфічнай імпрывізацыі «Заёнец» (Гомельская вобласць);

– пацвердзіць званне «Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь» заслужанаму аматарскаму калектыву Рэспублікі Беларусь узорнаму фальклорнаму гурту «Берагіня» Дзяржаўнай установе адукацыі «Мётчанскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – сярэдняя школа Барысаўскага раёна» Мінскай вобласці (нададзена расэннем Калегіі Міністэрства культуры ад 10.07.2012 г. № 45).

5. Выйсці з прапановай:

– на Нацыянальную тэлерадыёкампанію Рэспублікі Беларусь аб арганізацыі на тэлебачанні мэтавай доўгатэрміновай пастаянна дзеючай праграмы, прысвечанай фестывалю фальклорнаму руху «Берагіня» ў Беларусі;

– уграмадскую арганізацыю «Беларускі фонд культуры» аб стварэнні Грамадскага савета і фонду ахвяраванняў на падтрымку фальклорнага руху ў Беларусі.

6. Прапанаваць Міністэрству адукацыі Рэспублікі Беларусь, галоўным упраўленням адукацыі, спорту і турызму, галоўным упраўленням ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкамаў, адпаведным аддзелам рай-, гарвыканкамаў абязпечыць штогадовае правядзенне летнікаў для фальклорных калектываў з мэтай абмену вопытам навучання дзяцей і моладзі розным відам і жанрам аўтэнтчнага народнага мастацтва.

(Заканчэнне на стар. 6)



Конкурс «Адвечнае»

Народная песня ў каляндарна-абрадавай творчасці жыхароў Акцябршчыны

Працягваем знаёміць чытачоў з працамі пераможцаў II Рэспубліканскага конкурсу «Адвечнае»

Рудабельскі край – прыгожы і маляўнічы куточак, які мае багатую гісторыю і сваю адметную песенную традыцыю. Калі я была маленькай, то разам з бабуляй і матуляй наведвалася ў госці, дзе слухала песні, якія пазней навучылася спяваць не толькі голасам, але і сэрцам, дзякуючы адной са старэйшых захаваных народнай песеннай культуры Акцябрскага раёна Варвары Данілаўне Верас (1928 г.н.) з вёскі Граб'ё.

Цяпер мне як чалавеку ўжо амаль даросламу вельмі важна далучыцца да духоўнай спадчыны майго народа: зразумець настрой продкаў, адчуць сэнс, схаваны ў песнях, карагодках і гульнях, пераняць чароўнае мастацтва музычнага слова ад бабуляў і дзядуляў, захавашч гэтае багацце і перадаць яго нашчадкам. У гэтым мне дапамагае фальклорны ансамбль «Рудабельскія зорачкі», салісткай якога я з'яўляюся. У ансамблі я пазнаёмілася з носьбітамі традыцыйнай народнай спадчыны, якія з задавальненнем дзеліцца сваімі ведамі. Трэба адзначыць, што мы не проста завучваем тэксты і мелодыі песняў, мы іх пераймаем ад носьбітаў, што называ-

ецца, «голас у голас». Перайманне аўтэнтычных выканальніцкіх традыцый патрабуе ад нас не толькі фізічных намаганняў, але вялікіх эмацыянальных, псіхалагічных і інтэлектуальных здольнасцяў. Акрамя таго, нельга абйсціся і без дасканалыя ведання гісторыі паходжання таго ці іншага твора, абраду. Таму я лічу, што даследаванне народнай песні як арганічнай часткі каляндарнай абраднасці, як важнага складніка нацыянальнай культурнай спадчыны даволі актуальнае.

Пасля таго як я правяла вялікую працу па зборы песеннага матэрыялу, яго сістэматызацыі, друкаванні ў выглядзе песеннага зборніка і народ-

нага календара, пасля таго як я ўбачыла, адчула і нават патрымала ў руках плён сваёй працы, пераканалася, што абрадавая песня – гэта паэтычная энцыклапедыя жыцця народа, у якой адлюстраваны асноўныя этапы жыцця чалавека-гаспадара.

Найбольш цікавыя, на мой погляд, вяснянкі, якія з'яўляюцца па сутнасці паэтычнымі матыватарамі ў жыцці селяніна, таму што пабуджваюць да актыўнай гаспадарчай дзейнасці. Цяпер я ўжо ведаю, што на Акцябршчыне вяснянкі спяваюць «спеўнымі купкамі з гары на гару», з велікоднымі і юраўскімі песнямі кроцаць ад хаты да хаты. Акрамя таго, у Акцябрскім раёне кожнае свята мае сваю стрыжнёвую песню, а спецыфікай выканання з'яўляюцца прапяржыны гукі.

Песні лета Акцябршчыны прадстаўленыя купальскімі і жніўнымі паэтычнымі тэкстамі. Працягам старадаўніх традыцый святкавання Купалля ў нашым раёне стала правядзенне яго па старым сты-

лі пад час фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня».

Варта адзначыць, што жніўныя песні вызначаюцца працоўнай функцыянальнасцю, самастойнай тэматычнай напоўненасцю і сістэмай вобразаў. На кожнае збожжа былі свае песні: «спасаўскія» – на ячмень, «авясец» – на авёс, «жытнія» – на жыта.

Маё даследаванне, прысвечанае вывучэнню каляндарна-абрадавай паззіі Акцябршчыны, дзавяляе гаварыць не толькі пра адметнасць песеннай традыцыі раёна і мастацкай дасканаласці фальклорных тэкстаў, але і пра асаблівае святлогляджу мясцовых жыхароў, іх чалавечыя якасці. Так, інфарматыры – носьбіты народных традыцый – старэнькія бабулі і дзядулі, па-вясковаму інтэлігентныя і сціплыя, таленавітыя і шчырыя, умеюць лекаваць душы сваімі мудрымі парадамі і філасофскімі народнымі песнямі, жартамі, які вучаць быць добрымі людзьмі.

Хочацца спадзявацца, што беларусы не страцяць сваіх каранёў, далучацца да народнай песні, нацыянальнай культуры, таму што гэта жыццёвая крыніца, якая дае жыццё нашай сучаснасці і нашай будучыні.

Анастасія МАРТЫНЕНКА,
вучаніца Акцябрскага раённай гімназіі
Кіраўнік – Таццяна КРЭЧ,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры
Акцябрскага раённай гімназіі

РЭЗАЛЮЦЫЯ круглага стала

Х Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»: «Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня»: погляд у заўтрашні дзень»

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 5)

7. Прысціг галоўныя ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, галоўныя ўпраўленні адукацыі, спорту і турызму аблвыканкамаў і адпаведныя аддзелы рай-, гарвыканкамаў:

а) унесці ў планы работы на 2019 і 2020 гг. падрыхтоўку і правядзенне месцовых і рэгіянальных (абласных) тураў XI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»;

б) распрацаваць рэгіянальныя праграмы «Традыцыйная культура і моладзь Беларусі». Пры распрацоўцы праграм прадугледзець:

– правядзенне навукова-практычных канферэнцый (чытанняў), круглых сталаў, дыскусій па краязнаўстве, народнай нематэрыяльнай і матэрыяльнай культуры, праблемах адукацыі, народнай педагогікі і моўных зносінаў;

– правядзенне фальклорна-краязнаўчых экспедыцый з наступным уключэннем вынікаў даследавання ў вучэбны працэс агульнаадукацыйных школ, пазашкольных устаноў, устаноў культуры і мастацтваў;

в) стварыць пры абласных, раённых і гарадскіх цэнтрах дзіцячай творчасці мастацкія калектывы комплекснага тыпу, у якіх удзельнікі калектыву маглі б авалодаваць рознымі відамі і жанрамі народнага мастацтва свайго краю, удасканалваць культуру маўлення і выказвання;

г) забяспечыць наяўнасць у бібліятэчных фондах устаноў культуры і адукацыі газет «Звязда», «Краязнаўчая газе-

та», «Культура», «Літаратура і мастацтва», часопіса «Роднае слова».

8. Увесці ў практыку адукацыйных школ, цэнтраў мастацкай творчасці дзіцяй і моладзі, устаноў культуры і краіны сістэматычнае правядзенне фальклорных танцавальных вечарынаў.

9. У мэтах рэпертуарнага і метадычнага забеспячэння XI Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» (2018 – 2020 гг.) звярнуцца з прапановай да Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, кінастудыі «Беларусьфільм», ДУК змешанага тыпу «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур», упраўленню ідэалогіі, культуры і па справах моладзі аблвыканкамаў, выдавецтва «Вышэйшая школа» унесці ў выдавецкія і вытворчыя планы на 2019 – 2020 гг. падрыхтоўку і выданне рэпертуарна-метадычных, навукова-папулярных, рэкламна-інфармацыйных зборнікаў, выпуск відэапрадукцыі:

– «Беларускі танцавальны фальклор. Вып. 1. Парныя танцы» (у друкаванні і электронным выглядзе).

Адказныя – ДУК змешанага тыпу «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур», кінастудыя «Беларусьфільм»;

– «Народныя танцы Рудабельскага краю ў сучасных запісах».

Адказныя – аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Акцябрскага райвыканкама;

– «Традыцыйнае вяселле Акцябрскага краю».

Адказныя – Галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама, аддзел ідэалагічнай работы,

культуры і па справах моладзі Акцябрскага райвыканкама;

– рэгіянальныя зборнікі традыцыйнай народнай танцавальнай музыкі «Берагіні» галасы».

Адказныя – галоўныя ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкамаў;

– «Беларускі народны танец. Традыцыі і сучаснасць. Кн. 2. Гомельшчына» (навукова-папулярнае выданне).

Адказныя – Галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама;

– фотаальбом Яўгена Пясецкага «Фестываль «Берагіня» – 20-гадовы шлях».

Адказныя – Галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама.

10. Рэкамендаваць аргкамтэту і дырэкцыі Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» арганізаваць:

– напісанне гімна (паэтычнага тэксту і музыкі) і песен, прысвечаных фестывалю «Берагіня»;

– уключэнне фестывалю «Берагіня» ў план міжнародных і рэспубліканскіх турыстычных маршрутаў;

– размяшчэнне сімволікі фестывалю «Берагіня» на таварах лёгкай прамысловасці, упакоўках сельскагаспадарчай прадукцыі.

11. Прысціг Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Рэзалюцыю круглага стала «Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня»: погляд у заўтрашні дзень», прынятую ўдзельнікамі заключных мерапрыемстваў Х Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» 24

чэрвеня 2018 года (г.п. Акцябрскі Гомельскай вобласці), накіраваць у:

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь;

галоўныя ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі абласных і Мінскага гарадскога выканавчых камітэтаў;

галоўныя ўпраўленні адукацыі, спорту і турызму абласных і Мінскага гарадскога выканавчых камітэтаў;

Нацыянальную дзяржаўную тэлерэдыёкампанію Рэспублікі Беларусь;

УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»;

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта;

ДУА «Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»;

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт і педагогічны ўніверсітэт Беларусі;

рэдакцыі газет: «Культура», «Настаўніцкая газета», «Літаратура і мастацтва»;

Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзіцяй і моладзі;

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры»;

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі саюз музычных дзеячаў».

12. Прапанаваць рэдакцыям газет «Культура», «Настаўніцкая газета», «Літаратура і мастацтва», «Краязнаўчая газета» надрукаваць Рэзалюцыю круглага стала Х Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»: погляд у заўтрашні дзень» на старонках сваіх выданняў.



«Экслібрыс» гістарычны: увайсці душою ў час

Сёлета «Экслібрыс» прысвечаны 100-годдзю БНР, і тэматыка твораў, што чакае журы ад маладых аўтараў, – гістарычная. Нагадаем, што дасылаць працы на конкурс можна да 1 жніўня. І пакуль будучыя ўдзельнікі працягваюць працаваць над творамі, прапануем некалькі парадаў ад дасведчанага літаратурнага крытыка, гісторыка і публіцыста, сябра журы «Экслібрыса» Анатоля Сідарэвіча.

– Галоўная парада ад Вас для ўдзельнікаў «Экслібрыса», што страбуюць сабе ў гістарычнай тэматыцы, – якая яна?

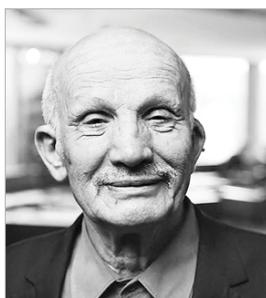
– Якую б параду я ні даў, аўтары, якія ўзяліся пісаць творы, усё роўна будуць кіравацца не імі або не зусім імі. Як толькі ты прадумаў фэбулу, стварыў у думках вобразы герояў і антыгерояў, прядумаў ім біяграфіі, выбудаваў антураж і геаграфію дзеяння – табою кіруе ўся гэтая матэрыя. Праўда, тым, хто піша на гістарычныя тэмы, можна ўсё ж параіць ужывацца ў час, пра які яны пішучы, у яго лексіку, спосабы выказвання думак, звычкі. Вельмі важна ведаць матэрыяльны і духоўны бакі жыцця людзей таго часу, пра які ты пішаеш.

– Як вывучэнне гісторыі змяніла асабіста Вас і Ваш светапогляд?

– На маю думку, светапогляд – гэта ўяўленні чалавека аб першапрычыне свету і канцавой мэце гісторыі. Гэта сфера філасофіі і рэлігіі. На светапогляд у такім разуменні ўдзельнічае шмат чыннікаў, не толькі вывучэнне гісторыі.

Вывучэнне гісторыі можа паўплываць на грамадзянскае пазіцыю чалавека. У маім выпадку вывучэнне гісторыі майёў краіны толькі ўмацавала маю беларускасць. Зноў жа, я не магу сказаць, адкуль яна ўзялася і чаму я не адыходзіў ад яе. З 6-га класа я вучыўся ў школах з рускай мовай навучання, але гэта аніяк не паўплывала на мяне. 15-гадовае вышэйшае падлеткам я пачаў пісаць па-беларуску, а не па-руску.

Вывучэнне гісторыі ўмацавала маю прыхільнасць да дэмакратыі, а дакладней, да сацыяльнай дэмакратыі. Я пэўны час не разумеў, што пад выглядам марксізму мне падносяць ленынізм. Чым больш я чытаў Маркса і Энгельса ды іх паслядоўнікаў, асабліва захадніх, тым больш пераконваўся, што Ленін і Сталін звужылі, збыднілі марксізм. Як гісторык я ніколі не забываю, што Іван і Антон Луцкевічы, Пётка, Язп Лёсік, Аркадзь Смоліч ды іншыя выдатныя беларусы былі сацыял-дэмакратамі,



марксістамі. Акт 25 Сакавіка ініцыявалі Луцкевічы.

– На Ваш погляд, чаго не хапае беларускім гістарычным прозе і паэзіі цяпер?

– Калі казаць праўду, з пэўнага часу я ўсё меней чытаю гістарычную прозу і паэзію. Гэта ў савецкі час, калі навукова дзейнасць была абмежаваная тэматычна, гістарычная проза і паэзія, творы Уладзіміра Караткевіча, Кастуся Тарасова, Вольгі Іпатавай, Леаніда Дайнекі, Міколы Ароўкі, Янкі Сіпакова, Уладзіміра Арлова пэўным чынам кампенсавалі адсутнасць навуковых тракатаў і навукова-папулярных публікацый пра эпохі Ефрасіні Полацкай, Ягайлы і Вітаўта, Боны Сфорцы і Жыгімонта Старога, Канстанціна Каліноўскага і Зыгмунта Серакоўскага. Больш абмежаваная ў сваёй творчасці была тыя, хто пісаў пра пачаткі беларускага руху: Лідзія Арабей, Валандзіна Коўтун, Эрнест Ялугін... Але і іх творы ў пэўнай меры спаталілі голад.

Акрамя даследчыцкіх публікацый мяне цікавяць публікацыі на мяжы гістарыяграфіі і літаратуры, прысвечаныя постацям нашай гісторыі і культуры. Тут варта нагадаць імёны Расціслава Платонава, Уладзіміра Міхнюка, Віталія Скалабана і тых, хто працягвае іх справу: Андрэя Вашкевіча, Наталлі Гардзюк, Аляксандра Пашкевіча, Андрэя Чарнякевіча, Лявона Юрэвіча. Нельга не згадаць Леаніда Дранько-Майсюка, які сваімі публікацыямі абярэгі мифы вакол Максіма Танка, якія навядуць на ўсё тое, што

Калеснік, Ароўка ды іншыя. І кнігі, якія выдавецтва «Лімарыус» выпускае ў серыі «Беларуская мемуарная бібліятэка». У гэтай серыі адзін Міхась Скобла падрыхтаваў тэмы, прысвечаныя Зосьцы Верас, Ларысе Геніюш, Міхасю Стральцову і Мікалаю Улашчыку (апошні з гэтых тамоў – разам з Аляксеем Каўкам). Кнігай пра Уладзіміра Дубоўку парадавала Ганна Севярынец, а яшчэ – грунтоўным тэмам твораў Алеса Дудара. Калі быць кароткім, то і біяграфічны альманах «Асоба і час», які таксама выходзіць у «Лімарыусе», грэх не згадаць. Сёлета кніжкаю А. Вашкевіча пра айца Вінцэнта Гадлеўскага выдавецтва А. Янушкевіча запачаткавала серыю «Беларускія жыццязісьці». Вельмі спадзяюся, што ў ёй выйдзе не адна кніга. І прашу прабачэння ў тых, чые публікацыі ў гэты момант я не ўспомніў.

– Што патрэбна ведаць маладому аўтару, які вырашыў напісаць твор на гістарычную тэматыку ўпершыню? Пра якія этапы яму давядзецца прайсці?

– Найперш трэба ведаць час, пра які ты пішаеш, яго духоўную і матэрыяльную культуру. І ўжыцца, увайсці ў яго душою. А для гэтага трэба шмат чытаць.

– Чаго Вы чакаеце як крытык і сябра журы ад аўтараў, чые творы Вы будзеце ацэньваць?

– Я чакаю неспадзяванку – тое, што ўразіць і прымусіць мяне пляскаць у ладкі. Крытык? Захаваўшы прыстойнасць гістарычна. Мова герояў, звычкі і паводзіны адпавядаюць часу, у якім яны жывуць. Мова аўтара мілагучная. Бездакорныя сінтаксісы.

– Распавядаючы, калі ласка, цікаваю гісторыю з Вашай працы з творамі – як аўтара або крытыка.

– У свой час я апублікаваў два тэксты пра двух чалавек, жыццё і дзейнасць якіх вылучылі недастаткова. Першы тэкст – пра Вацлава Ластоўскага – для часопіса «Нёман» мяне ўтварыў напісаць Сяргей Дубавец. Другі тэкст быў прысвечаны асобе айца Адама Станкевіча. Ужо не памятаю, хто мне яго замовіў для «Хрысціянскай думкі». Цяпер, калі я ведаю і пра Ластоўскага, і пра Станкевіча вельмі і вельмі нямаю, я б пісаў гэтыя тэксты зусім інакш, не ствараючы «светлыя вобразы», або не пісаў бы зусім: па часе, па меры загляблення ў матэрыял я магу сказаць, што яны абодва не мае героі. За тых, даўня, тэксты мне цяпер брыдка. Адсюль выснова: не даяраіце першаму ўражанню, не даяраіце хваласпевам і, як вучыць Рэнэ Дакарт, усё працягваючы стаць пад сумненнем, звяртайцеся да першакрыніцаў.

Літаратура Алена БОСАВА,
для lit-bel.org



(Заканчэнне. Пачатак у № 26-27)

У некаторых сем'ях прысмакі (мяса, сала і інш.) клалі на агульную талерку, з якой кожны браў сваю порцыю, але толькі пасля каманды маці. Такт не дазваляў узяць больш, чым іншы. Маленькія дзеці прысмакі атрымлівалі выключна з лыжкі маці. Гэтак жа спажавалі «пячыстыя» (мяса запечанае ці тушанае), якія падаваліся з падлівай. Кожны браў рукой ці лыжкай кавалачак мяса і еў з хлемам, які мацаў у падліву.

Бліны звычайна падаваліся з падлівай з мяснымі, каўбаснымі кавалачкамі, са смятанай, маслам і іншым. Адрозне ад звычайнага чвэрць бліна, яе зварочвалі трубочкай і апускалі ў падліву так, каб адкрытым бокам зачэрпаць з яе і гушчу (кавалачак мяса і інш.), і адрозне ў ядзім падаваліся. Дзеці маглі з'ядаць кавалачок бліна за 2 – 3 прыёмы. Калі пальцы краналіся падлівай, іх тут жа аблізвалі.

Па правілах паводзінаў за сталом есці трэба было павольна, не спяшаючыся, старанна перажоўваючы ежу. З аднаго боку, гэта пазбаўляла ад небяспекі падавіцца ёю, з другога – спрыяла лепшаму насычэнню (вядома, што насычэнне наступае праз 20 – 30 хвілін па пасля прыняцця ежы, таму хуткае спажаванне ежы патрабавала і большай яе колькасці). Трэба дадаць, што ў вялікай сям'і, як правіла, не было праблемаў з апетытам у дзяцей. Тут, напэўна, дзейнічаў эфект заражэння. Адна старая жанчына з Навабелка, якая была ў сям'і адзіным дзіцем, успамінала, што часта ў яе не было апетыту. Заое з якой асалоды яна ела ў суседзяў, дзе пяцёрка сваіх дзяцей навіперадкі з'ядалі цэлы гаршчок прапанаванай стравы, і яна, хоць і горш прыгатаваная, чым дома, здавалася дзвючынцы больш смачнай.

Стаўленне да хлеба

Важнае месца сяляне надавалі выхаванню беражлівага стаўлення да хлеба, які быў асноўным прадуктам харчавання (не здарма казалі, што хлеб – усяма глава). Першае, аб чым даведвалася дзіця, – гэта што хлеб нельга кідаць ці ляпіць з яго «каталкі». Вучылі збіраць нават маленькія крошкі і з'ядаць. Рэзаў хлеб за сталом звычайна гаспадар, але старэйшых дзяцей таксама вучылі, як правільна гэта рабіць: прыкладзі бохан хлеба да левага боку грудзей рабром, выпуклым бокам – да правай рукі, а нажом, які трымалі ў правай руцэ, зрэзаць спачатку «накромку» («гарбушку», «гарбыль») зверху, а потым рэзаць далей на лусты (скібкі). Калі рэзалі не ўвесць бохан, а частку яго, то акрайчык клалі на стол і накрывалі ручніком. Калі паміж хлопчыкамі наспавала бойка, той, хто трымаў у руцэ хлеб, адкладваў яго ўбок.

Нездарок упусціўшы кавалак хлеба, дзіця па загадзе бацькоў падымала яго, падала і казалі, звяртаючыся да хлеба: «Ах, Божанька ты мой». Да таго ж бацькі дакаралі разважку і казалі: «Не кідай хлеба, бо Бог будзе гневацца і хлеб нас кіне, то кепска без хлеба». У гэтым выхаванні не проста беражлівае стаўленне да хлеба – параўнанне яго з Богам было напамінам, што без хлеба няма жыцця. У час храмавых святаў (акрамя Вялікадня) хлеб асвятлялі ў царкве, і ён («абедня») лічыўся асабліва каштоўным.

Беражліва ставіліся не толькі да хлеба. З ранняга дзяцінства вучылі берагчы і цаніць усё, што здабытае працай, на што патрачаныя сілы і час. Таму кожнае зырытка на таку, у свеце ці іншым месцы падымалася і кідалася ў кучу ці ў мяшок. Падбіраўся кожны крышталькі солі, кавалачак сала і г.д. Дзеці на прыкладзе бацькоў засвойвалі разумнае стаўленне да ўсяго, што здабытае працай. Больш за тое, усё гэта лічылі Божымі дарамамі, верылі, што Бог сочыць за паводзінамі кожнага і зольны пакараць за непаважлівае стаўленне да хлеба і іншай ежы, за пустыя ці зняважлівыя размовы, ляянку, і стараліся не парупаць гэтых няпісаных правілаў.

Калі скончаны прыём ежы, кожны, падняўшыся з месца, тройчы хрысціў месца, дзе ляжаў хлеб, і чытаў малітву. Дзеці ведалі, што з-за стала нельга выходзіць, не праглынуўшы кавалак, або выносіць што-небудзь. Недадзеныя кавалак хлеба або костку можна было ўзяць толькі пасля малітвы. Нягледзячы на строгі распарадак і патрабаванне прытрымлівацца пэўнага часу прыняцця ежы, дзеці часта круціліся каля маці, просячы кавалачак хлеба, сухарык, які яна пасыпала соллю або намазвала чым-небудзь, добра разумеючы, як хоццана малым паласавацца. «Дзяцёнак – што парасёнак: толькі падавай», – казалі ў народзе.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, заадачык Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі

У афармленні скарыстаная ілюстрацыя Васіля Шарагоўскага да «Новай зямлі» Якуба Коласа (выданне БФК, 2002 г.)

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 27

Уздвоўж: 1. Душа. 5. Муар. 7. Скарбарыха. 10. Брат. 11. Мачаха. 12. Пара. 15. Трава. 16. Ягады. 17. Рэзка. 18. Лянок. 20. Буцы. 21. Плацце. 24. Ацёл. 25. Пустазелле. 27. Адна. 28. Ружа.
Упоперак: 1. Дыябет. 2. Ас. 3. Ірга. 4. Арэх. 5. Ма. 6. Ружаны. 8. Маладзіцы. 9. Чараўніцы. 13. «Нарач». 14. Зямля. 17. Рабіна. 19. Каліна. 22. Лета. 23. Цвет. 25. Па. 26. Ер.



Жнівень

1 – Мікола Грыгчык (Мікалай Міхайлавіч; 1923, Івацэвіцкі р-н – 2001), беларускі літаратуразнаўца, фалькларыст, крытык, заслужаны дзеяч навукі Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

1 – **Сабалеўская Вольга Анатольеўна** (1948, Мінскі р-н), спецыяліст у галіне бібліятэказнаўства, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (1999) – 70 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Беркман Юзаф** (1838, Валожын – 1919), беларускі мастак, публіцыст, удзельнік паўстання 1863 – 1864 гг. – 180 гадоў з дня нараджэння.

6 – **Лучанок Ігар Міхайлавіч** (1938, Мінск), кампазітар, народны артыст Беларусі і СССР, заслужаны дзеяч культуры Польшчы, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1969), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2007), узнагароджаны ордэнамі «Знак Пашаны», Дружбы народаў, Ф. Скарыны, Айчыны I ступені – 80 гадоў з дня нараджэння.

6 – **Платонаў Барыс Віктаравіч** (1903, Мінск – 1967), беларускі акцёр, педагог, народны артыст Беларусі, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР – 115 гадоў з дня нараджэння.

7 – **Манаеў Віктар Сяргеевіч** (1958, Мінск), акцёр, народны артыст Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1984), Дзяржаўнай прэміі СССР (1985), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1992, 2012) – 60 гадоў з дня нараджэння.

8 – **Пракапоў Уладзіміро Іванавіч** (1953, Добрушскі р-н), беларускі мастак, мастацтвазнаўца, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне», генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі – 65 гадоў з дня нараджэння.

9 – **Ала Сямёнава** (Альбіна Іванаўна; 1938), крытык, пісьменнік, публіцыст, аўтар артыкулаў пра беларускіх пісьменнікаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

Наступны нумар

«Краязнаўчая газеты» выйдзе 10 жніўня.
Да сустрэчы, сябры!

30 ліпеня – Міжнародны дзень сяброўства

Уздоўж

2. Кола, асяроддзе сяброў (разм.). 5. Пацалунак. 7. Былі б ..., будуць і скокі (прык.). 9. ... мацней за каменныя сцены (прык.). 10. У старажытнасці металічныя даспехі, браня. 11. Дзе ... і згода, там і двор прыгожы (прык.). 12. Старыя сябры і старое ... лепш за ўсё (прык.). 13. Куча сухога галля. 14. Нахіл набор самалёта, судна. 17. Ліставое дрэва. 19. Адзін ... ці сто кол – хлеба на год (прык.). 20. Добра, калі сабака – ..., але дрэнна, калі ... – сабака (прык.). 23. ... свеціць праз дождж – да перамены надвор'я (прык.). 24. Хітры, як ліса, а баязлівы, як ... (прык.). 25. Спраўдуй ... агнём, а сябра – грашыма (прык.). 26. Тэатралізаванае выступленне. 27. Механізм для замыкання і размыкання электрычнага ланцуга. 28. Дружба удвойвае ... і напалыву скарачае няшчасці (прык.).

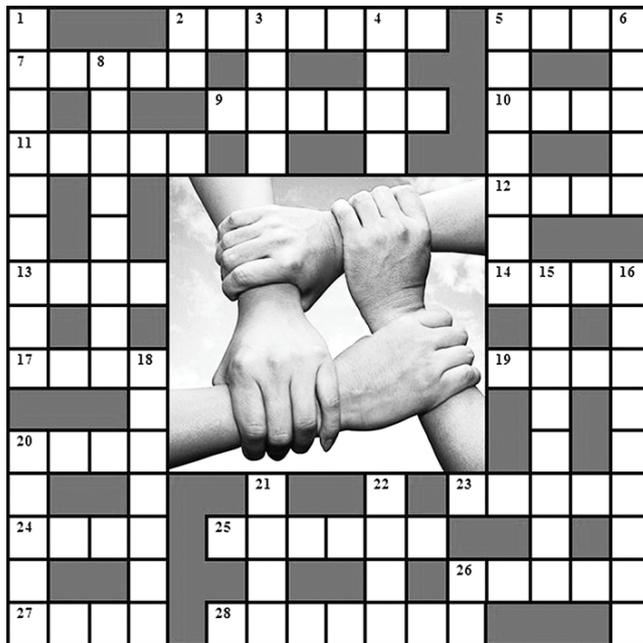
Упоперак

1. Той, хто займаецца спелеалогіяй. 2. Адзін з музычных гукіў. 3. Паэт і музыкант, выканаўца ўласных песень. 4. «Всяляосць – гэта ..., пад якім квітнее ўсё, акрамя злосці». Ж. Поль. 5. ... без друга, што яда без солі (прык.). 6. Ніжня (парная) частка адзежыны.

8. «Ты, ... дарагая, // Пойдзем паабедзем. // Аднаго мілёнка любім – // Пойдзем пераведзем» (прып.). 15. Ранішні спектакль. 16. «Кепскі друг – што цень: у сонечны дзень не адчэпішыся, а ў ... не знойдзеш».

Цытата невядомага аўтара. 18. Не ... – друг, а друг – ... (прык.). 20. Абход для агляду. 21. Не карай, ..., нічым, як другам ліхім (прык.). 22. Тое, што і штабель. 26. 16-я літара грэчаскага алфавіта.

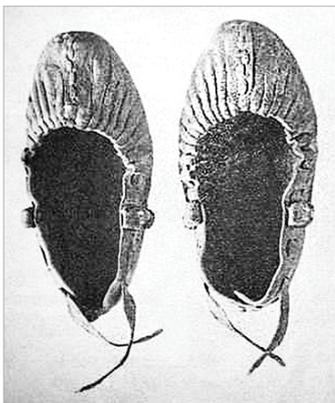
Склаў **Лявон ЦЕЛЕШ**



Малая краязнаўчая энцыклапедыя

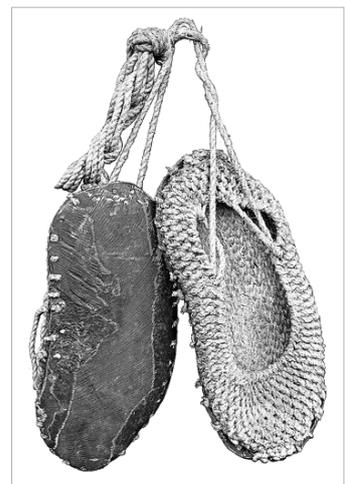
(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАСМА – адзінка вымярэння шырыні будучай тканіны. Адна пасма роўная 10 чысленкам (30 ніткам). Колькасць пасмаў вызначалася якасцю пражы – чым яна танчэйшая, тым больш пасмаў, і наадварот.



Пасталы. Навагрудскі раён

ПАСТАЛЫ, пёршні – старадаўні скураны абутак нахштат лапцёй. Лакальная назва ха-



Пасталы з в. Заброддзе, ХХ ст.

дакі. Шылі з кавалка (радзей двух) ялавай або свіной сырамятнай скуры, мацвалі вакол ступні абораю. Святочныя пасталы аздаблялі вышыўкай. Бытавалі амаль па ўсёй Беларусі. Часта пасталы называлі лапці, падшытыя скурай, а на паўднёвым захадзе Беларусі – лыкавыя лапці. Рэшткі пасталоў знойдзеныя пры раскопках старажытнага Брэста (XI – XIII стст.) і Мінска (XII – XIII стст.). Бытавалі да пачатку XX ст. У археалогіі пасталы найчасцей называюць поршнями.

ПАСТАРАЛЬ (франц. *pastorale* ад лац. *pastoralis* пастухоўскі) – 1) у **літаратуры**, жанравая разнавіднасць букалічнай паэзіі; невялікі лірычны твор, у якім ідэалізавана малявалася жыццё пастухоў і пастушак. Узнікла ў антычнай літаратуры. У XVI – XVIII стст. пашырылася ў шэрагу літаратураў Заходняй Еўропы і Расіі. Ідэалізацыя вясковага жыцця, адмаўленне сацыяльных супярэчнасцяў у вёсцы, посеўдапачуццёвасць і г.д. прывялі да адмірання пастаралі як жанру. Форму пастаралі выкарыстаў у «Сялянцы» («Ідыліі») В. Дунін-Марцінкевіч; 2) у **музыцы**: а) невялікая опера, пантаміма ці балет (а таксама іх асобныя сцэны) на ідылічны вясковы сюжэт. Узнікла пад уплывам антычнай паэзіі. Сярод аўтараў пастаральных операў Г.Ф. Гендэль («Ацэс і Галатэя»), В.А. Моцарт («Басцыен і Басцыена»), Ж.Ж. Русо («Вясковы чараўнік») і інш. Узор стылізацыі пастаралі – інтэрмедыя

«Шчырасць пастушкі» ў оперы «Пікавая дама» П. Чайкоўскага; б) вакальная або інструментальная п'еса, што малюе карціны прыроды ці жанравыя сцэны вясковага жыцця. Вакальныя пастаралі ахопліваюць творы ад мадрыгала да сольнай песні з суправаджэннем фартэпіяна. Інструментальныя пастаралі ствараліся як частка канцэрта або цыклічнага твора і як самастойны творы для скрыпкі, фартэпіяна, арگانа. Сімфанічныя пастаралі часам бываюць асобнымі часткамі цыклічнага твора або цэлымі цыкламі («Поры года» А. Вівальдзі, 6-я «Пастаральная сімфонія» Л. Бетховена). У беларускай музыцы інструментальныя пастаралі стварылі Э. Зарыцкі (пастараль-канцэртна для сімфанічнага аркестра), Я. Касалапаў (для фартэпіяна ў 4 рукі), А. Мдывані («Крэшчэнда» для валторны з камерным аркестрам), В. Сярых (Пастаральная саната для флейты і фартэпіяна), А. Чыркун (Пама-пастараль для сімфанічнага аркестра).

ПАСТАЎ – верхні і ніжні камяні жорнаў, ветрака ці млына вадзянога. Млыны звычайна будавалі на адзін пастаў. Нярэдка шатровыя ветракі і млыны на паўнаводных рэках будавалі на два паставы. Млыны паравыя і вадзяныя з турбінай замест вадзянога кола маглі мець тры-чатыры паставы з крупадзёркай і вальцоўкай.